

Κριτήριο Αξιολόγησης

Θεματική: Γλώσσα των νέων

* Το κριτήριο είναι διαρθρωμένο σε εξεταστική μορφή πανελλαδικών εξετάσεων

Κείμενο 1: Γλώσσα των νέων: απειλή για την ελληνική γλώσσα;

Το κείμενο αποτελεί διασκευασμένη εκδοχή του άρθρου του γλωσσολόγου Βενέδικτου Βασιλείου.

Γνωρίζουμε όλοι μας λίγο ή πολύ τα «γλωσσικά δικαστήρια» που στήνονται συχνά στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ιδιαίτερα στο διαδίκτυο. Στο εδώλιο του κατηγορουμένου κάθεται συνήθως η νέα γενιά. Το κατηγορητήριο είναι καταπέλτης: «η ποιότητα της χρήσης της ελληνικής γλώσσας από τους νέους σήμερα είναι χαμηλή», «μιλούν με 300 το πολύ λέξεις», «χρησιμοποιούν μια ακαταλαβίστικη γλώσσα γεμάτη βωμολοχίες και ξενισμούς» και—το αγαπημένο τους—«η ελληνική γλώσσα φθείρεται και συρρικνώνεται».

Όπως είναι αναμενόμενο, οι αρνητικές στάσεις απέναντι στη γλώσσα των νέων είναι πολύ πιο προβεβλημένες από την ίδια την ερευνητική γνώση που έχουμε για αυτή. Η κινδυνολογία περί λεξιπενίας και αφελληνισμού της ελληνικής γλώσσας από τους νέους δεν είναι παρά ένα ανάχωμα απέναντι στον πανικό που προξενεί αυτή η «άγνωστη γη». Ας προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το φαινόμενο της γλώσσας των νέων και να κατανοήσουμε τον ρόλο του στο πολύπλοκο σύστημα που λέγεται γλώσσα, και τότε θα συνειδητοποιήσουμε ότι οι αρνητικές στάσεις και η κινδυνολογία είναι υπερβολικές αντιδράσεις.

Υπάρχει ομοιογένεια στη γλώσσα; Προσωπικά θεωρώ αυτό το ερώτημα κεντρικό. Δεν είναι λίγοι αυτοί που βλέπουν τη γλώσσα σαν ένα ομοιόμορφο, αγκυλωμένο, σταθερό δημιούργημα, με λεία επιφάνεια και τέλειες γωνίες. Οτιδήποτε αποκλίνει από το μοντέλο που έχουν φτιάξει το ονομάζουν «καταστροφή, κατακρεούργηση, φθορά της γλώσσας» και με ένα σωρό συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις που χτυπούν κατευθείαν στα εθνικά αντανάκλαστικά και στο ένστικτο της κοινωνικής επιβίωσης.

Στην πραγματικότητα, η γλώσσα, η κάθε γλώσσα σε κάθε χρονική περίοδο, είναι ένας ευέλικτος και πολύμορφος ζωντανός οργανισμός. Προσφέρει στους ομιλητές την επιλογή να μιλούν σε επίσημο ή ανεπίσημο ύφος και να διαφοροποιούν την ομιλία τους γεωγραφικά—σκεφτείτε τις διάφορες τοπικές ποικιλίες της ελληνικής, όπως την κυπριακή, την κρητική ή τις βόρειες ποικιλίες—αλλά και κοινωνιολεκτικά, δηλαδή ανάλογα με την κοινωνική ταυτότητα του συνομιλητή τους. Ξέρουμε καλά ότι η επικοινωνιακή περίσταση και η ταυτότητα του συνομιλητή μας καθορίζουν το λεξιλόγιο και τον τρόπο έκφρασης που επιλέγουμε.

Αλλιώς επιλέγω να μιλάω με τους συναδέλφους μου εντός μιας σύσκεψης με τον προϊστάμενό μας και αλλιώς όταν βγαίνω μαζί τους για καφέ. Αλλιώς επιλέγει να μιλά ένας δεκαεξάχρονος στην παρέα του και αλλιώς με τον καθηγητή και τον διευθυντή του σχολείου του. Έτσι, η γλώσσα των νέων καταλαμβάνει μια θέση ανάμεσα στις κοινωνιολέκτους μιας γλώσσας: είναι ο κώδικας που επιλέγουν να χρησιμοποιούν οι νέοι μόνο όταν απευθύνονται στα μέλη της κοινωνικής τους ομάδας, τους άλλους νέους.

Σε ατομικό επίπεδο, η γλώσσα των νέων δεν μονοπωλεί σε καμιά περίπτωση τη συνολική γλωσσική συμπεριφορά ενός νέου· μπορείτε να φανταστείτε έναν έφηβο να χρησιμοποιεί υπό φυσιολογικές συνθήκες μια αργκό λέξη (π.χ. delulu) σε σχολικό δοκίμιο ή επίσημες εξετάσεις; Και φυσικά, η γλώσσα των νέων έχει χαρακτήρα εφήμερο: είναι χρονικά περιορισμένη στη νεανική ηλικία ενός ανθρώπου· εκεί γεννιέται και εκεί εγκαταλείπεται σιγά σιγά.

[...]Ως κατακλείδα αφήνω τη διαπίστωση ότι η γλώσσα των νέων είναι ένα οργανικό κομμάτι κάθε φυσικής γλώσσας και έχει τις ρίζες της στην κοινωνική διάρθρωση της γλωσσικής κοινότητας. Δεν έχει τη δύναμη ούτε και τον στόχο να υποκαταστήσει τη γλώσσα συνολικά, αλλά αντίθετα αποτελεί πηγή εμπλουτισμού των επικοινωνιακών επιλογών που προσφέρει η γλώσσα στους ομιλητές της. Δεν την απειλεί· τη συμπληρώνει.

Κείμενο 2 (λογοτεχνικό)

ΧΟΥΑΝ ΒΙΘΕΝΤΕ ΠΙΚΕΡΑΣ
Δίχως γλώσσα

Το ποίημα του Juan Vicente Piqueras δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στην Ελλάδα το 2014, μετ: Κώστας Βραχνός.

Περπατώ ανάμεσα σε ανθρώπους που περπατούν μιλώντας
γλώσσες που δεν καταλαβαίνω
σε δρόμους που δεν ξέρω πού με πάνε.
Στους τοίχους φράσεις που δεν ξέρω τι λένε,
τι φωνάζουν σιωπηλές.

Μια γυναίκα πλησιάζει
και με ρωτάει κάτι που δεν καταλαβαίνω,
με ξαναρωτά, και πάλι δεν την καταλαβαίνω.
Φαίνεται όνειρο μα είμαι ξυπνητός.

Κι έτσι, μέρες τώρα θα μπορούσα να πω χρόνια,
συνήθισα σιγά σιγά να μην καταλαβαίνω.

Τη συμπάθησα τούτη την άγνοια,
την έλλειψη που είμαι, την πραϋντική
χαρά να μην μπορώ να επικοινωνήσω.

Θυμάμαι ότι ο Κανέττι¹ ονειρευόταν έναν άνθρωπο
που δεν μιλούσε καμιά από τις γλώσσες του κόσμου.

¹ Κανέττι: Ο Ελίας Κανέττι ήταν συγγραφέας, εβραιοβουλγαρικής καταγωγής, που βραβεύτηκε με το Νόμπελ Λογοτεχνίας, το 1981

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

A1. Στο κείμενο 1, ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στη γλώσσα ο συντάκτης; Να αποδώσετε την απάντησή σας σε 60 λέξεις. Στηριχτείτε στην 4^η και 5^η παράγραφο.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β

B1. Ο συντάκτης έχει τιτλοφορήσει το κείμενο 1 με ένα ερώτημα «Γλώσσα των νέων: απειλή για την ελληνική γλώσσα». Σε αυτό το ερώτημα απαντάει καταφατικά ή αρνητικά; Βρείτε δύο σημεία του κειμένου που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας.

Μονάδες 10

B2. α) Να διερευνήσετε αν η δομή της 4^{ης} παραγράφου του κειμένου 1 («Στην πραγματικότητα, η γλώσσα ... τον τρόπο έκφρασης που επιλέγουμε») είναι πλήρης (θεματική περίοδος, λεπτομέρειες, κατακλείδα) και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με σχετικές αναφορές. (μον. 6)

β) «η επικοινωνιακή περίσταση και η ταυτότητα του συνομιλητή μας καθορίζουν το λεξιλόγιο και τον τρόπο έκφρασης»: Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική-παθητική) στην παραπάνω πρόταση (μον. 3) και να την μετατρέψετε στο αντίθετο (μον. 6).

Μονάδες 15

B3. Να γράψετε την ένδειξη Σωστό – Λάθος σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, οι οποίες βασίζονται στο Κείμενο 1.

- α. «Στην πραγματικότητα, η γλώσσα, η κάθε γλώσσα σε κάθε χρονική περίοδο, είναι ένας ευέλικτος και πολύμορφος ζωντανός οργανισμός» (4^η παράγραφος): Στην παραπάνω πρόταση ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνεται το μήνυμα είναι βεβαιότητα.
- β. «Προσωπικά θεωρώ αυτό το ερώτημα κεντρικό» (3^η παράγραφος): Το ρηματικό πρόσωπο στην παραπάνω πρόταση προσδίδει στον λόγο αντικειμενικότητα.
- γ. «Στο εδώλιο του κατηγορουμένου κάθεται συνήθως η νέα γενιά.» (1^η παράγραφος): Η πρόταση εννοεί πως οι νέοι συχνά κατηγορούνται για το φαινόμενο της γλωσσικής υποβάθμισης.
- δ. «Η κινδυνολογία περί λεξιπενίας και αφελληνισμού της ελληνικής γλώσσας από τους νέους δεν είναι παρά ένα ανάχωμα» (2^η παράγραφος): Συνώνυμη της λέξης «ανάχωμα» στο γλωσσικό περιβάλλον της πρότασης είναι η λέξη «δικαιολογία».
- ε. «Ας προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το φαινόμενο της γλώσσας των νέων» (2^η παράγραφος): Με την υποτακτική έγκλιση «ας προσπαθήσουμε» ο συντάκτης δηλώνει προτροπή.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Με στοιχεία από το ποίημα (κείμενο 2) να ερμηνεύσετε την ψυχολογία, τις σκέψεις και τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου. Ποια συναισθήματα γεννιούνται σε σένα από τα στοιχεία που αναφέρει το ποιητικό υποκείμενο; (80-100 λέξεις)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Όπως αντιληφθήκατε, διαβάζοντας το κείμενο 1, πολλοί επιρρίπτουν ευθύνες και κατηγορούν τους νέους πως δεν μιλούν σωστά την ελληνική γλώσσα.

α) Γιατί, κατά τη γνώμη σας, δεν μιλούν οι νέοι σωστά Ελληνικά;

β) Πιστεύετε ότι οι γονείς και οι καθηγητές σας αποδέχονται τον τρόπο που επικοινωνείτε και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείτε;

Να καταγράψετε την άποψή σας σε ένα άρθρο για την σχολική εφημερίδα των 300-350 λέξεων.

Μονάδες 30